

ВИХОВНІ СТРАТЕГІЇ: ДОСВІД ХАРКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ

EDUCATIONAL STRATEGIES: THE EXPERIENCE OF KHARKIV HRYHORIY SKOVORODA NATIONAL PEDAGOGICAL UNIVERSITY

Автор у статті окреслив виховні стратегії: дитиноцентрована, особистісно зорієнтована, професійно адаптована, національно обумовлена.

Цінним у роботі є те, що автор зосередила увагу на визначенні особливих ознак кожної стратегії виховання з огляду на особливості онтогенезу людини у віці 18–24 років. Автор зазначала, що феномен виховної роботи полягає в неперервності і відстроковому характері результатів – рівня вихованості особистості.

На прикладі виховної роботи у Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди наведено приклади реалізації визначених стратегій. Звернено особливу увагу на діяльнісний і компетентнісний підходи.

У статті зазначено, що усі стратегії виховної роботи в університеті мають спільні принципові орієнтири, зокрема: виховання майбутніх фахівців у галузі освіти, антропологічних наук обумовлюється реальними умовами соціалізації особистості, спираються на внутрішню потребу людини в саморозвитку. Виховна робота в університеті апріорно передбачає співпрацю і партнерство усіх учасників освітнього процесу. У змісті виховної роботи враховано ідеї місії університету і цілі освітніх програм, які реалізуються на усіх рівнях вищої освіти.

Реалізм і досяжність цілей виховної роботи в педагогічному університеті передбачає розмаїття векторів і напрямів виховної роботи. Студенти мають змогу реалізувати індивідуальну освітню траєкторію, долучившись до великої кількості факультетських і загальноуніверситетських культурних подій. Зміст виховної роботи в університеті професійно зорієнтований. У цьому визначено унікальність досвіду виховної концепції у Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди. Життєве і професійне самовизначення кожної особистості – таке завдання стоїть перед інститутом кураторства, який функціонує в університеті понад 30 років.

Перспективним напрямом розроблення заявленої проблеми автором визначено врахування у змісті виховної роботи пропозицій міжнародних організацій щодо формування у студентів досвіду крос-культурної комунікації.

Ключові слова: виховна робота, педагогічна освіта, особистість, студент, соці-

лізація, вища освіта, національне виховання, компетентнісний підхід.

In the article, the author outlined educational strategies: child-centered, personality-oriented, professionally adapted, nationally conditioned. What is valuable in the work is that the author focused on identifying the special features of each parenting strategy in view of the peculiarities of human ontogenesis at the age of 18–24. The author noted that the phenomenon of educational work consists in the continuity and delayed nature of the results – the level of education of the individual.

On the example of educational work at Kharkiv Hryhoriy Skovoroda National Pedagogical University are given examples of the implementation of the defined strategies. Special attention is paid to activity and competence approaches. The article states that all strategies of educational work at the university have common principles, in particular: education of future specialists in the field of education, anthropological sciences is determined by the real conditions of socialization of the individual, based on the internal need of a person for self-development. Educational work at the university presupposes cooperation and partnership of all participants in the educational process. The content of educational work takes into account the ideas of the university's mission and the goals of educational programs that are implemented at all levels of higher education. The realism and achievement of the goals of educational work at a pedagogical university implies a variety of vectors and directions of educational work. Students have the opportunity to realize an individual educational trajectory by taking part in a large number of faculty and university-wide cultural events. The content of educational work at the university is professionally oriented. This defines the uniqueness of the experience of the educational concept at Kharkiv Hryhoriy Skovoroda National Pedagogical University. Life and professional self-determination of each individual is the task facing the institute of curatorship, which has been operating at the university for over 30 years. The promising direction of the development of the stated problem is determined by the author to take into account in the content of the educational work the proposals of international organizations regarding the formation of students' experience of cross-cultural communication.

Key words: educational work, pedagogical education, personality, student, socialization, higher education, national education, competence approach.

УДК 378.06:37.04

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/56.1.31>

Борисенко Н.О.,

канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри освітології
та інноваційної педагогіки,
проректор з навчально-виховної роботи
Харківського національного
педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Сьогодення виховного процесу обумовлене вкрай унікальними чинниками. Уже рік Україна дає відпір військовій агресії російської федерації і усьому світові демонструє стійкість освітян, відкритість демократичним європейським цінностям

на засадах апріорного значення українського культурного спадку. Про це наголошено у низці документів, що утворили нормативний базис цієї публікації [6; 7; 8; 10; 14]. Безумовно, педагогічні університети зараз є осердям творення виховних стратегій і еволюційному поступі освітніх, педагогічних наук [15]. Тому заявлена тема вкрай актуальна.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, на які спирається автор, в яких розглядають цю проблему і підходи її розв'язання. Проблема виховних стратегій у закладах вищої освіти не нова. У цьому дослідженні ми послуговувалися висновками, оприлюдненими у публікаціях фундаторів виховного процесу як багатоаспектного феномену – І. Беха, Д. Бирик [1; 2; 3]. Цікаві аспекти враховано з публікації В. Вишківської, О. Патлайчук щодо специфіки інформаційно-культурного простору у виховній роботі зі здобувачами вищої освіти [4]. Досвід професійно спрямованої виховної роботи презентовано у публікаціях Борисенко Н., Собченко Т., Ворожбіт-Горбатюк В., Бондаренко Є. [5; 13]. Міждисциплінарний аспект досліджуваного феномену осмислено на основі актуальних наукових розвідок О. Неймарк, Д. Піонтковської, Ю. Руценко [9; 11; 12].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою цієї публікації визначено висвітлення досвіду з огляду на особливі ознаки онтогенезу людини у віці 18–24 років.

Викладення основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Наголосимо тут, що виховні стратегії у педагогічному університеті апріорно дитиноцентровані, особистісно зорієнтовані, професійно адаптовані, національно обумовлені. Такий методологічний базис передбачено власне стратегією і місією університету [15].

Однак, успіх реалізації такої виховної стратегії передусім передбачає осмислення особливостей онтогенезу людини у віці 18–24 років.

Аксіоматичною є теза про те, що феномен виховної роботи полягає в неперервності і відстроковому характері результатів – рівня вихованості особистості. Значущим вбачаємо відповідно діяльнісний і компетентнісний підходи.

Особливості онтогенезу у віці 18–24 років виявляються у рубіжних показниках розвитку людини, переходу від старшого підліткового віку до першого періоду зрілого дорослого життя. У цей період набувають значення соціалізовані моделі поведінки, активна життєва позиція, здатність розрізняти реалії буття і ситуації психологічного захисту. У цей віковий період активізується самопізнання через посилення функціональної автономії, індивідуалізацію мотиваційно-потребнісної сфери, кристалізацію психотипу особистості. Усе це істотно впливає на результативність і дієвість організованої виховної роботи. Оскільки в означеному віковому періоді особистість уже усвідомлено здійснює самовиховання.

На прикладі виховної роботи у Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди наведемо приклади реалізації визначених стратегій з урахуванням особливостей онтогенезу у віці 18-24 років. Стратегії виховної

роботи в університеті мають спільні принципові орієнтири, зокрема: виховання майбутніх фахівців у галузі освіти, антропологічних наук обумовлюється реальними умовами соціалізації особистості, спираються на внутрішню потребу людини в саморозвитку. Виховна робота в університеті апріорно передбачає співпрацю і партнерство усіх учасників освітнього процесу. У змісті виховної роботи враховано ідеї місії університету і цілі освітніх програм, які реалізуються на усіх рівнях вищої освіти. Так, наприклад, в реаліях сьогодення вартісним є соціалізуючий аспект виховної роботи. Цей напрям успішно адаптовано до ситуацій змін і невизначеності через координування мобільних студентських груп, системний моніторинг офіційних сторінок соціальних мереж. Професійна спрямованість виховної роботи забезпечується практиками долучення студентів до розроблення усіх аспектів планування, формування актуального для сучасних дітей і підлітків змісту, цікавих форматів організації та моніторингу якості. Відділ зв'язків із громадськістю та ЗМІ забезпечує інформаційну відкритість університету на ринку освітніх послуг, організовує заходи, що спрямовані на забезпечення просування позитивного іміджу університету як провідного освітнього, наукового, культурного центру Харкова [15]. З огляду на реалії важливим аспектом соціалізації молоді стало систематична робота з творення безпечного простору та готовності бути ефективними відповідно до викликів війни в інформаційному, медійному полі. Тому систематично на всіх сторінках офіційних університетських сторінок соціальних мереж публікуються застереження та рекомендації як захистити свій інформаційний простір, вчасно розпізнати фейки, не піддаватися на інформаційні провокації.

Пріоритетним напрямком діяльності також визначено налагодження відкритого діалогу та гармонізацію стосунків між університетом та громадськістю у зовнішньому (абітурієнти, батьки, ЗМІ, державні органи управління освітою, партнери, випускники) і внутрішньому (студенти, професорсько-викладацький склад, адміністрація університету, методисти) інформаційно-комунікаційному просторі. У цьому бачиться унікальність досвіду виховної концепції у Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди. Адже життєве і професійне самовизначення кожної особистості є завданням реалізації усіх освітніх програм, є ключовою позицією реалізації місії університету, базисом програми інституту кураторства, який функціонує в університеті понад 30 років [15].

Робота інституту кураторства в практиці орієнтується на ініціативи студентів, індивідуальні запити на реалізації освітньої траєкторії чи – рішення органів студентського самоврядування. З початку повномасштабного вторгнення куратори і усі викладачі університету, працівники

відділів працювали нон-стоп в площині забезпечення студентів ресурсами психологічної стабільності, у разі потреби – матеріальними ресурсами, фізичної та моральної підтримки сходоворонівців. Цілодобово спілкувалися з рідними та близькими студентів, тримали їх у курсі всіх справ, шукали безпечні можливості для їх евакуації з міста, шукали контент, який би допоміг сходоворонівцям полегшити емоційний стан під час війни. Також зусилля спрямовано на допомогу в організації волонтерської діяльності, а також створення анонімних чат-ботів та чатів для спілкування та підтримки студентів, аби відволікти їх та стабілізувати їх психологічний стан [15].

У досить складних обставинах університет продовжує роботу з формування абітурієнтського середовища. Успішно провадиться інтерактивними технологіями і ресурсом цифрових застосунків профорієнтаційна робота як в національному, так і в міжнародному медійному просторі. До співпраці залучаються викладачі і стейкхолдери освітніх програм у відповідному плануванні, визначенні завдань і роботи з їх реалізації, тестування поточних результатів. Логістика передбачає роботу координаторів на факультетах, відкриті ініціативи представників студентського самоврядування, студентів старших курсів, які працюють в ЗЗСО, кураторів академічних груп, технічну підтримку і можливість розміщення корисної інформації на офіційних мережевих ресурсах університету. Програма хабу передбачає професійне спрямування і організацію досвіду ділового комунікування в контексті крос-культурних тенденцій, піднесення рідної мови, створення належних умов для формування іншомовної компетентності. Наприклад, під час опанування дисциплін за вільним вибором на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти студенти вчать презентувати спіч-резюме за темою-гаслом нашого університету «Мій університет – моя гордість!» Успішно проведені численні загальноуніверситетські онлайн-челенджі та флешмоби: #ЯСтудентХНПУ, #ХНПУвВишіванці, флешмоб до Всесвітнього дня здоров'я, до Дня науки #OpenScienceinKhNPU, з нагоди 300-річчя Григорія Сковороди #ПроцитуйСковороду, флешмоб для випускників #ПривітайХНПУ та #KhNPUmoments, #ДобріСправи [15].

Важливим аспектом виховної роботи в педагогічному університеті є професійне спрямування і творення образу конкурентоспроможного педагога-фахівця. Про наукові і професійні успіхи здобувачів усіх рівнів вищої освіти свідчать дайджести, програми і опубліковані матеріали студентських науково-практичних конференцій, результати участі студентів у наукових проєктах і конкурсах [15]. Для оптимізації роботи з цього аспекту налагоджену системну координацію діяльності електронної бібліотеки університету,

репозиторію. У контексті реалізації саме виховної стратегії, важливим, на наш погляд, є коротке грамотне анотування з чіткими вказівками на джерела чи ресурси, в яких висвітлено успішний досвід за схемою: тема → набута компетентність → конкретна пропозиція методичної чи наукової розробки, дорожня карта тощо з вказівкою на ресурс чи спосіб, як опанувати іншим здобувачам.

Висновки із цього дослідження і подальші перспективи в цьому напрямку. Отже, виховні стратегії Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди враховують як історично обумовлені практики кураторської підтримки здобувачів, так і сучасні тренди з опорою на особливості онтогенезу людини у період 18-24 років. Досяжність цілей виховної роботи в педагогічному університеті досягається відкритістю і співпрацею кураторів, студентів, педагогічних працівників усіх структурних підрозділів університету. Студенти мають змогу реалізувати індивідуальну освітню траєкторію, долучившись до великої кількості факультетських і загальноуніверситетських культурних подій за підтримки та інформування щодо безпечного інформаційного простору. Зміст виховної роботи в університеті професійно зорієнтований. Цікавою перспективною формою, на наше переконання, може бути інсайт «Work-life balance». Це можуть бути камерні зустрічі синхронно і в записі із оригінальними практиками, відомими персонами, засновниками наукових шкіл. Предметом спілкування можуть бути цікаві життєпрактики раціонального балансу між робочими завданнями і особистим життям, досвід взаємодії і співпраці з університетом після завершення навчання, корисні поради ергономіки часу і зусиль у графіках гібридної професійної діяльності, зосередження на важливих завданнях, покликання на ресурси, пропозиції подальшої співпраці чи персональної менторської підтримки від кращих фахівців ініціаторів – структурних підрозділів Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Перспективним напрямом розроблення заявленої проблеми також вбачаємо врахування у змісті виховної роботи пропозицій міжнародних організацій щодо формування у студентів досвіду крос-культурної комунікації.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бех І.Д. Spiritual and moral mindlessness-tension in personality's psychological safety. *Вісник НАПН України*, 2022. 1 (3). pp. 1–4.
2. Бех І.Д. Life of personality in the sense and value meaning. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2020. № 3 (96). pp. 44–57.
3. Бибики Д.Д. Valuable guidelines for youth in building a successful future. *Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал* : матеріали звіту наук.-практ. конф. Ін-ту проблем виховання

НАПН України за 2021 рік НАІР. 2022. Івано-Франківськ, Україна, рр. 13–16.

4. Вишківська В.Б., Патлайчук О.В. та ін. Інформаційно-культурний простір закладу вищої освіти як сфера професійного становлення майбутніх фахівців. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Випуск 53. Том 1. С. 96–101. DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/53.1.18/>

5. Ворожбіт-Горбатюк В., Борисенко Н. Ціннісний підхід в реалізації положень Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України (історико-педагогічний дискурс). «*Педагогічні науки*». 2022. № 99. С.: <https://ps.journal.kspu.edu/index.php/ps/issue/view/74>

6. Закон України Про вищу освіту. Документ 1556-VII, поточна редакція від 01.01.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

7. Закон України Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності. Документ 2834-IX, поточна редакція від 13.12.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text>

8. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді. Наказ МОН № 1038 від 29.07.2019. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/5d5/279/7ca/5d52797ca746c359374718.pdf>

9. Неймарк О. Формування українського гуманітарного простору в контексті забезпечення національної безпеки держави. *Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністру-*

вання, 2022. (3), 77–84. <https://doi.org/10.32851/tnv-pub.2021.3.11>

10. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки. Опубліковано 15.04.2022. URL : <https://mon.gov.ua/ua/news/opublikovano-strategiyu-rozvitku-vishoyi-osviti-v-ukrayini-na-2022-2032-roki>

11. Піонтковська Д. В. Психолого-педагогічні умови гармонізації національної ідентичності студентської молоді. *Особистість у соціальному, віковому та клінічному вимірі сучасного життя*. Луцьк : Вежа-Друк, 2016. С. 293–297.

12. Руденко Ю. Ю. Консолідаційна модель національної ідентичності: від теорії суверенітету до теорії політичної модернізації: монографія. Київ : «Видавництво Людмила», 2020. 364 с.

13. Собченко Т., Ворожбіт-Горбатюк В., Бондаренко Є. Основні вектори виховної роботи педагогічного закладу вищої освіти в умовах воєнного стану. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2022. Вип. 1 (21). С. 97–106. DOI: [https://doi.org/10.35387/od.1\(21\).2022.97-105](https://doi.org/10.35387/od.1(21).2022.97-105).

14. Указ Президента України Про заходи щодо поліпшення національно-патріотичного виховання дітей та молоді. Документ 334/2015, поточна редакція від 12.06.2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/334/2015#Text>.

15. Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди. Офіційний мережевий ресурс. (2023). URL : <http://hnpu.edu.ua>.